

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

76

2

L-85

my. 26

2010

ԼՍԱՐԱՆ

ԿԵՆՏԱՂՕԳՈՒՏ ԳԻՏԵԼԵԱՑ

Ա.

Պ ԱՏՄ ՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

ԴԱՍ ԶՈՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

ԻԹԷՈՒՄԻԱ

ԻՏՅԱՐԱՆԻ ԽԱՂԻԿԵԱՆ ՈՂՏՈՒՆԿԱՐԱՆԻ ՀԱՅՈԳ

—
1861.

Պ Ա Տ Մ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա Ա Տ ՈՒ Ա Ծ Ա Շ ՈՒ Ն Զ Ս ՈՒ Ր Բ Գ Ր Ո Ց

Գ Ա Ս Զ ՈՐ Ե Ք Տ Ա Ս Ս Ն Ե Ր ՈՐ Կ :

սրայեւացիք երբոր տեսան թէ Մովսէս շատ ուշա-
ցաւ Սինա լեռան վրայ, Ահարոնին գլուխը ժողվեցան
ու ըսին անոր յանդգնաբար թէ «Մովսէս անուսով
մարդը զմեզ հանեց եգիպտոսէն, բայց չեմք գիտեր թէ ո՛ւր
մնաց, ի՞նչ եղաւ. եկուր դուն մեզի աստուած՝ մը շինէ
որ ճամբայ ցուցընէ մեզի. — Արի՛ եւ արա մեզ աստուա-
ծըս՝ որ առաջնորդեսցեն՝ մեզ. զի այրն այն Մովսէս, որ
եհան զմեզ յեգիպտոսէ, ոչ գիտեմք զի՛ եղեւ նմա»: Ահա-
րոն կրնար ըսել ժողովրդեան թէ «Զէ՞ք ամբնար այդպիսի
բան մտածելէն ու ըսելէն: Զէ՞ք տեսներ Սինա լեռան վրայի
ամպն ու անոր ծայրի կրակը. չէ՞ք գիտեր որ Մովսէս այն-
տեղն է, եւ քանի մը օրէն Աստուծոյ կողմանէ օրէնքներ ու
կարգադրութիւններ պիտի բերէ ձեզի: Ի՞նչ շուտով մոռցաք
ձեր խոստումն որ ըրիք ամէնքդ մէկէն Աստուծոյ. ի՞նչպէս
շուտ մոռցաք Աստուծոյ տասը պատուիրանքին առաջինն ալ
երկրորդն ալ, որով կապալրէ ձեզի որ իրմէ զատ Աստուած
չճանչնաք, եւ ամենեւին կուռք չշինէք ու չպաշտէք. ուրեմն
այդ ի՞նչ խօսք է որ կհամարձակիք ինձի ըսելու թէ «Աստուած
մը շինէ մեզի որ ճամբայ ցուցընէ մեզի». եւ այն: Բայց Ահարոն
ալ կերեւնայ թէ այն տկար մարդիկներէն էր որ ժողովրդոց
վրայ իշխանութիւն մը որ կառնուն, կմոռնան թէ իրենց պարտ-

քը աղէկ կատարելու համար՝ պէտք է որ քաջութիւն ունենան մինչեւ իրենց կեանքը ղնելու: Վախցաւ ժողովրդեան սպառնալից աղաղակէն, չուզեց նոցա խօսքին ղէմն առնուլ. միայն թէ ըսաւ որ « Գնացէք ձեր կանանց ու աղջկանց ականջներուն ոսկի օղերը քաշեցէք հանեցէք ու ինձի բերէք»: Միտքը դրած էր անշուշտ բարեմիտն Ահարոն՝ թէ ժողովրդեան ազահուածիւնն ու կանանց զարդասիրութիւնը կյաղթէ նոցա աւելորդապաշտութեանը, ու այն ոսկիները չտալու համար ետ կկենան նաեւ կուռք շինել տալու խորհրդէն. բայց խաբուեցաւ:

Վազեցին այն խռովարարները, ժողվեցին իրենց ընտանեաց քովըն եղած ոսկիէ օղերն ու զարդարանքները առին բերին Ահարոնի. Ահարոն ալ առաւ, հալեցուց, ու անով հորթ մը թափել տուաւ ա՛յն ձեւով՝ ինչպէս որ կձեւացընէին եգիպտացիք իրենց պաշտած Ապիս ըսուած կովը: Ժողովուրդը, որ երկար ատեն եգիպտոս կեցած լինելով՝ վարժեր էր այն կովապաշտութիւնը տեսնելու, եւ գուցէ մէջերնին մարդիկ կային որ իրենք ալ պաշտեր էին Ապիսը, այն թափձու հորթը տեսածներուն պէս ըսին թէ «Ո՛վ Իսրայէլացիք, զձեզ եգիպտացուց երկրէն հանող աստուածը՝ սա է»: Այս ընողներուն միտքը թերեւս այն ալ էր որ Իսրայէլացիք նորէն եգիպտոս դառնան, ազատին Մովսեսի դրած ու ղնելու օրէնքներէն, եւ հեթանոսական համարձակութեամբ եւ անկարգութեամբ անցընեն իրենց կեանքը: Ահարոն տեսնելով որ ժողովուրդը հաւնեցաւ իւր շինած կուռքին, անոր առջեւ սեղան կանգնեց, ու երկրորդ օրը բոլոր ժողովրդեան առջեւ զոհեր ու ողջակէզներ մատոյց ոսկիէ հորթին, ժողովուրդն ալ մեծ կերուխում ընելէն ետքը՝ խաղալու ելաւ. — «Եւ նստաւ ժողովուրդն յուտել եւ յըմպել, եւ յարեան իխաղալ»: Եւ յետոյ զայն Մարդս թէպէտ եւ իհոգւոյ եւ իմարմնոյ բաղկացեալ է, բայց ճշմարիտ աստուածապաշտութիւնը ամէն անգամ սովրեցուցած է իրեն թէ հոգին քան զմարմինը վեր ու պատուաւոր է, ուստի եւ պէտք է աւելի հոգայ, աւելի խնամէ հոգին քան թէ մարմինը, եւ միայն հոգւոյն համար խնամէ նաեւ մարմինը. կերակուր՝ հանգստութիւն ու զուարթութիւն այնչափ միայն տայ մարմնոյն՝ որչափ որ հարկաւոր է առողջութիւնը պահ-

պանելու համար, եւ ոչ թէ այն կերպով որ իբր թէ ամենեւին հոգի ալ չունենար: Իսկ կռապաշտութիւնը եւ ուրիշ ամէն մոլորական կրօնքները՝ աւելի մարդուս մարմնոյն հանգստութիւն տալու համար եղած են՝ քան թէ հոգւոյն. ուստի նիւթական, մարմնապաշտ ու աշխարհասէր կընեն զմարդիկ, եւ անբան անասնոց կնամանցընեն: «Եւ նստաւ ժողովուրդն յուտել եւ յըմպել, եւ յարեան իխաղալ»:

Աստուած ըսաւ Մովսեսի թէ «Գնա շուտ վար իջիր. վասն զի եգիպտոսէն հանած ժողովուրդդ մեծ անօրէնութեան մէջ է. այդպէս ահա շուտով ոտքի տակ առաւ քու հրամաններդ, ու թափծու հորթը Աստուծոյ տեղ դրած կպաշտէ: Կտեսնեմ որ այդ ժողովուրդը խստապարանոց է, այսինքն խօսք հասկընալու միտք ու կամք չունի. Թող տուր որ պատժեմ պատուհասեմ զինքն ու աշխարհիս երեսէն վերցընեմ, եւ զքեզ ընեմ մեծ ազգի մը գլուխ»: Մովսէս, որ աւելի Աստուծոյ փառքը եւ ժողովրդեան աղէկութիւնը կուզէր՝ քան թէ իր անձին շահն ու պատիւը, իսկոյն ընկաւ Աստուծոյ առջեւը, աղաչեց պաղատեցաւ որ չբարկանայ այն ժողովրդեանը վրայ՝ որում այնչափ բարիք ըրեր էր. «Եգիպտացիներն ալ որ լսեն՝ ի՞նչ պիտի ըսեն ըսաւ. պիտի կարծեն թէ դու մէկ անողորմ Աստուած մըն ես որ ժողովուրդդ հանցիւր բերիր այս տեղերը՝ որպէս զի ջարդես ու աշխարհիս երեսէն վերցընես զինքը: Թող անցնի Տէր, քու բարկութիւնդ՝ յիշելով քու Աբրահամ, Իսահակ ու Յակոբ ծառաներդ, որոց խոստացար որ զաւակնին օրհնես բազմացընես ու Քանանացոց երկիրը տաս իրենց»:—Մովսեսին այս սրտառուջ միջնորդութիւնն ու մէջի խօսքերն ալ մեծ յանդիմանութիւն են այն բողոքականներուն, այսինքն փռօթեամաններուն, որ սրբոց բարեխօսութիւնը չեն ընդունիր՝ իբրեւ անօգուտ բան եւ աւելորդապաշտութիւն: Աստուածաշունչը յայտնի կըսէ թէ «Աստուծոյ բարկութիւնն իջաւ, ու ի՞նչ պատիժ որ սպառնացեր էր ժողովրդեան տալու՝ չտուաւ:— Եւ ցածեալ Տէր իջարեացն զոր ասաց առնել ժողովրդեանն իւրում»:

Իջաւ Մովսէս լեռնէն վար՝ Յեսուայ հետ մէկտեղ, երկու բարեղէն տախտակները ձեռքը: Երբոր քիչ մը վար եկան, ու ժողովրդեան

աղաղակը սկսաւ լսուիլ, Յեսու դարձաւ ըսաւ Մովսեսի թէ «Բանակին մէջ պատերազմի ձայն կայ:—Այն ձայնը կտրի՞ն պատերազմողներու ձայն չէ, ըսաւ Մովսէս. հապա գինւով խելքերնին կորուսած մարդոց ձայներ են որ կըսեմ ես»: Բանակին որ մօտեցաւ ու աչքովը տեսաւ ոսկիէ հորթը կանգնած, ու ժողովուրդը անոր դիմացը պար բռնած, արդար բարկութեամբ տակնուվրայ եղաւ, ու ձեռքին քարէ տախտակները գետին զարկաւ կոտորեց:

Ժողովուրդը յանկարծակիի եկաւ, եւ զինքը այն բարկութեան մէջ տեսնելով սարսափեցաւ: Իսկոյն առաւ Մովսէս այն հորթը, ձգեց կրակին մէջ հալեցուց, յետոյ խարտոցով (էյեով) մանր մանրեց, ջրին մէջ ցանեց ու ջուրը խմել տուաւ Իսրայելացոց որ հասկընան թէ ո՛րքան ամօթ էր իրենց Աստուծոյ տեղ դրած պաշտել այն բանն որ ոչ միայն հոգի չունի, հապա նաեւ զայն էրելն ու փոշի դարձընելով փճացընելը՝ մարդուս ձեռքն է:

Յետոյ դարձաւ ըսաւ Ահարոնին. «Այդ ժողովուրդը քեզի ի՞նչ ըրեր էր որ այդպիսի ահագին մեղքի մէջ ձգեցիր զինքը.— Ձի՞նչ արար քեզ ժողովուրդը, զի ածեր իվերայ դոցա զանհնարին զմեղսը»:—Արդեօք ո՛րչափ իշխանաւորաց, ո՛րչափ դատաւորաց, ո՛րքան եկեղեցականաց, եւ քանի՞ քանի առանձնական մարդկանց ալ կհարցընէ Աստուած, ու պիտի հարցընէ դատաստանին օրը թէ «Այդ ժողովուրդը, այդ մարդը ի՞նչ ըրած ունէր քեզի որ այս կամ այն մեղաց մէջ ձգեցիր զինքը քու չար օրինակովդ կամ չար խրատներովդ»: Հայրե՛ր ու մայրեր, ձեր անմեղ տղաքը ի՞նչ ըրեր էին ձեզի որ այդպէս ուսմունքէ հեռու, սստուածապաշտութենէ՛ պաղ, կրթութենէ զուրկ, չար օրինակներու մօտիկ, բարի օրինակներէ հեռու պահեցիք զիրենք, ու ձեզմէ ալ աւելի անկիրթ, ամբարիշտ, չար ու անխղճմտանք մարդիկ ըրիք. «Ձի՞նչ արար քեզ ժողովուրդը, զի ածեր իվերայ դոցա զանհնարին զմեղսը»:

Սարսափեցաւ Ահարոն Մովսեսի խօսքերէն. «Մի՛ բարկանար վրաս, տէր իմ, ըսաւ. դուն ալ գիտես թէ այս ժողովուրդը ի՞նչ յանդուգն լիբբ ժողովուրդ է: Ստիպեցին զիս որ իրենց

ճամբայ ցուցընող աստուած մը շինեմ. վասն զի այն Մովսէսը ո՛ւր գնաց՝ ի՛նչ եղաւ՝ չեմք գիտեր ըսին. ես ըսի իրենց որ որչափ ոսկիէ զարդարանքներ որ ունին՝ ինձի բերեն. նոքա ալ բերին, առի կրակը ձգեցի, եւ այդ որթը դուրս ելաւ»։ Մովսէս նորէն յանդիմանեց զԱհարոն, եւ յետոյ ժողովրդեան մէջէն այն անօրէնութեան գլխաւոր պատճառ եղողները պատժելու եղաւ։ Բանակին դրանք քով կայնեցաւ ու ըսաւ. «Ով որ Աստուծոյ կողմն է՝ իմ քով գայ»։ Աւետայ որդիքը իսկոյն վազեցին՝ Մովսէսի քովը ժողովուեցան։ «Աստուծոյ հրամանն է, ըսաւ նոցա Մովսէս. ամէն մարդ թուրը անուռ ու այս բանակին մէկ դռնէն մէկալը վազէ ու դառնայ, եւ որչափ որ դէմն ելլող գտնէ՝ անխնայ զարնէ մեռցընէ, ոչ էղբայր նայի, ոչ ընկեր եւ ոչ բարեկամ»։ Աւետացիներն ալ այնպէս ըրին, եւ այն օրը երեք հազար հոգի ջարդուեցաւ։

Յետոյ նորէն լեռը ելաւ Մովսէս ու խնդրեց Աստուծոյ ղրկել ժողովրդեան յանցանքին. «Աղաչեմ զքեզ, Տէր, ըսաւ. մեղաւ ժողովուրդն այն մեղս անհնարինս... արդ եթէ թողուցուս նոցա զմեղս իւրեանց՝ թող ապա թէ ոչ, ջնջեա եւ զիս իդպրութենէ քումէ յոր գրեցեր. — Թէ որ կամենաս ժողովրդեան սոսկալի մեղքին թողութիւն տալ, տուր. ապա թէ ոչ, զիս ալ արէ հանէ քու հաւատարիմ ծառաներուդ համբանքէն»։ Միայն Մովսէսի պէս աստուածասէր եւ ճշմարտապէս ազգասէր մարդը կարող է այսպիսի ահաւոր միջնորդութիւն ընել առ Աստուած. իսկ այն մարդիկն որ անելի անձնասէր են քան թէ աստուածասէր, — ինչպէս որ կըսէ Պողոս առաքեալը թէ աշխարհիս ետքերը այնպիսիները պիտի շատնան, — այն մարդիկն որ ազգասէր եմք ըսելով կպարծին, ու անելի իրենց նիւթական շահն ու պատիւը կփրնտնեն՝ քան թէ ազգին օգուտը, ո՛րչափ հեռու են Մովսէսի բռնած ճամբէն։ Եւ մեր ազգն որ իրեն մեղացը համար ալ այսքան փորձանքներու եւ թշուառութեանց մէջ ընկեր է հազարաւոր տարիներէ իվեր, արդեօք այն պատճառաւ ալ չէ՞ որ Մովսէսի նման առաջնորդներ խիստ քիչ ունեցեր է։

Ձիջաւ Աստուած Մովսէսի աղաչանքին, պատանխան տուաւ

անոր թէ «ես այն մարդը միայն դուրս կհանեմ իմ ծառայիցս ցուցակէն որ մեղքի տէր եղած են: Բայց դուն իջիր գնա, առաջնորդէ այդ ժողովրդեանն ու տար հասցուր այն տեղն որ ըսեր եմ քեզի: Իմ հրեշտակս դարձեալ քու առջեւէդ պիտի երթայ»:

Այս որ լսեց ժողովուրդը Մովսեսի բերնէն, սաստիկ տըրտմութեամբ հանեց ձգեց վրայէն իրեն զարդարանքներն ու սուգ մտաւ: Մովսէս ալ շատ աղաչանքով հազիւ խօսք առաւ նորէն Աստուծոյ որ իւր ամենողորմ գութութեամբը վարուի այն անբարախտ ժողովրդեան հետ ու երեսէ չձգէ զինքը. բայց իւր վրանը (չատըրը) առաւ բանակէն դուրս դրաւ այնուհետեւ՝ որպէս զի աւելի պատկառելի լինի բիրտ ժողովրդեան. եւ այն վրանն էր որ ըսուեցաւ Խորան վկայութեան:

Ով որ խնդիրք մը ունէր՝ ընելու՝ բանակէն դուրս կերթար՝ վկայութեան խորանը. իսկ երբոր Մովսէս խորանէն ներս կըմտնէր, Խորայէլացիք իրենց վրաններուն առջեւը կեցած կնայէին: Մովսեսի ներս մտած ատենը ամպէ սիւնը վար կիջնար, խորանին դրան առջեւը կկենար, եւ Աստուած մէջէն Մովսեսի հետ կխօսէր. ժողովուրդն ալ կիյնար երեսի վրայ երկրպագութիւն կընէր:

Աստուածաշունչը կըսէ այս տեղ թէ Աստուած Մովսեսի հետ դէմ յանդիման՝ այսինքն յայտնի կերպով կխօսէր՝ իբրեւ իւր բարեկամին հետ. «եւ խօսէր Տէր ընդ Մովսիսի դէմ յանդիման՝ որպէս ոք զի խօսիցի ընդ բարեկամի իւրում». Մովսէս ալ տեսնելով Աստուծոյ իրեն ըրած ողորմութիւնն ու շնորհքը, մէկ կողմանէ աւելի կխոնարհէր, մէկ կողմանէ ալ սէրն ու երախտագիտութիւնը աւելի բորբոքելով՝ փափաքը շարժեցաւ զԱստուած տեսնելու. «եթէ գտի շնորհս առաջի քո, ըսաւ, ցոյց ինձ զանձն քո յայտնապէս. ցոյց ինձ զփառս քո»: Ասով կուգէր միանգամայն անպահով լինել որ Աստուած միշտ հետը պիտի լինի եւ պիտի առաջնորդէ իւր ժողովրդեանը:

Պատասխան տուաւ Աստուած թէ «Քու այս խնդիրքդ ալ կկատարեմ, եւ մինչեւ վերջը կառաջնորդեմ ձեզի. վասն զի քու սրտիդ անմեղութիւնն ու հաւատարմութիւնը աղէկ ճանչ-

ցեր եմ. բայց զիս տեսնելու կարելի բան չէ. մարդ մը չկրնար իմ երեսս տեսնել ու ողջ մնալ. « Ոչ տեսանէ մարդ զերեսս իմ եւ ապրի »: Եւ յիրաւի. ի՞նչպէս կարող է ողորմելի եւ չափաւոր արարած մը տեսնել, եւ այն՝ մարմնաւոր աջօք, զԱստուած՝ որ անհուն եւ անսահման է բնութեամբ, եւ գերագոյն հոգի լինելով՝ միայն հոգւոյ աչքին, այսինքն մարդուս մտքին կերպով մը տեսանելի կհամարուի, եւ ոչ երբէք բովանդակապէս: Բայց իրեն հաւատարիմ ծառային մխիթարութիւն եւ քաջալերութիւն մը տալու համար՝ կամեցաւ որ նա իւր աստուածային փառաց իբր թէ մէկ նշոյլը կամ թէ շուքը տեսնէ: « Գնա, ըսաւ, այս ինչ մեծ քարին ճեղքէն նայէ: Իմ փառքս անոր դիմացէն անցած ժամանակը՝ ձեռքովս ես այն ճեղքը կփակեմ, եւ անցնելէս վերջը կտեսնես զիս, բայց ոչ երեսս »: Եւ այնպէս տեսաւ Մովսէս Աստուծոյ փառքը, եւ ըսուեցաւ Աստուածատես մարգարէ:

Աւետարանին մէջ կըսէ Քրիստոս Տէրն մեր. « Ելանի՛ որ սուրբ են սրտիւք, զի նոքա զԱստուած տեսցեն. — երանի՛ անոնց որ սրտերնին մաքուր ու արդար է, վասն զի նոքա զԱստուած պիտի տեսնեն »: Յայտնի բան է որ այս աստուածատեսութիւնը իրօք երկինքը պիտի տրուի արդարոց, եւ ոչ թէ երկրիս վրայ. Թէպէտ եւ գտնուին երկրիս վրայ ալ Մովսէսի նման սուրբ եւ արդար մարդիկ որ Աստուծոյ փառաց գոնէ մէկ նշոյլը տեսնեն մտօք, եւ անով մխիթարուին: Բայց զԱստուած այնպէս տեսնել ինչպէս որ ինքն է բնութեամբ, այսինքն այնպէս բովանդակել աչքով կամ մտքով՝ ինչպէս որ մեր աչքը կը բովանդակէ մեր դիմացի առարկաները, կարելի չէ ամենեւին՝ ոչ միայն մեզի, այլ եւ ոչ հրեշտակաց: Եւ ասոր համար ըսուած է ահա դարձեալ Աւետարանին մէջ թէ « ՁԱստուած ոչ ոք ետես երբէք. բայց Միածին Որդին որ է իծոց Հօր՝ նա պատմեաց »:

Սուրբ Հայրն մեր Քրիզոստոմ Լուսաւորիչ գեղեցիկ խորհրդածութեամբ մը կըսէ թէ Մովսէսին այն կերպով Աստուծային փառաց մէկ նշոյլը տեսնելը օրինակ էր այն հրաշափառ աստուածատեսութեան որ պիտի ունենար յետոյ Թաբօր լեւը, եղիա

մարգարէին հետ երեւնալով առաքելոց, երբոր Քրիստոսի Տեառն մերոյ աստուածութեան փառքը յայտնուեցաւ մարմնոյն վրայ, պայծառակերպութեանը օրը :

Յետոյ Մովսէս Աստուծոյ հրամանաւը նորէն երկու հատ քարէ տախտակներ պատրաստեց ու ելաւ Սինա լեռը. քառասուն օր քառասուն գիշեր հոն կեցաւ ծով բերնով՝ ամպին մէջ ծածկուած, եւ առաջին տասնաբանեայ պատուիրանքը գրեց անոնց վրայ, ուրիշ շատ օրէնքներ ալ ընդունեցաւ Աստուծմէ, եւ տախտակները ձեռքը բռնած՝ իջաւ լեռնէն վար: Ահարոն եւ բոլոր ժողովուրդը նայեցան տեսան որ Մովսեսի երեսը փառաւոր լուսով պայծառացած կփայլի՝ Աստուծոյ հետ խօսելուն նշան, ու վախցան քովը մօտենալու: Մովսէս չէր գիտեր իւր երեսին փոխուած լինելը. ուստի զարմանքով մը կանչեց զանոնք քովն ու պատմեց անոնց Աստուծոյ իրեն ըսածներն ու ապսպրածները: Յետոյ իւր երեսը քոչ մը ձգեց, ու ժողովրդեան հետ խօսած ժամանակները անով կկենար, իսկ Աստուծոյ պատգամ հարցընելու որ կերթար՝ վկայութեան խորանը, քողը վար կառնուր:

Խորան վկայութեան ըսուածը քառակուսի մեծ վրան (չատրը) մըն էր, երկայնութիւնը 30 կանգուն, լայնութիւնն ու բարձրութիւնը 10: Երկու մաս բաժնուած էր. մէկը կըսուէր Սրբութիւն, միւսը Սրբութիւն սրբոց, որ առջինէն վարագուրով մը բաժնուած էր: Առաջնոյն երկայնութիւնը քսան կանգուն էր. եւ այն տեղը դրուած էին առաջաւորութեան հացեքուն սեղանը, եօթնաջահեան ոսկիէ աշտանակը, եւ սեղան խնկոց ըսուած ոսկիէ սեղանը: Իսկ երկրորդ մասին մէջ դրուած էր տապանակը, որ անփուտ փայտէ շինուած եւ ներսէն ու դրսէն ոսկիով պատած սնտուկ էր, երկու կանգուն ու կէս երկայնութեամբ, կանգուն ու կէս լայնութեամբ ու կանգուն ու կէս բարձրութեամբ: Վրան երկու հատ քերովբէք կային, երկու ծայրը՝ երես երեսի կեցած, ու թեւերնին սնտուկին վրայ տարածած: Իսկ մէջը պահուած բաներն էին գլխաւորապէս տասը պատուիրանաց երկու քարեղէն տախտակները, մանա-

նայով լեցուն սափորը, եւ Ահարոնի ծաղկած գաւազանը՝ որոյ վրայ յետոյ պիտի խօսիմք։

Վկայութեան խորանը չորս վարագուրով ծածկուած էր։ առաջինը ծիրանի, կապուտակ ու կարմիր, երկրորդը այծու բրդէ հիւսած. երրորդը ոչխարի մորթէ՝ բուրդը կարմիր ներկած, եւ չորրորդը նոյնպէս ոչխարի մորթէ՝ բայց մուր կապոյտ ներկած։ Խորանին դուռը արեւելեան կողմէն էր միայն. չորս դին ալ մեծ գաւիթ մը ունէր՝ նոյնպէս վարագոյրներով ու ոսկէզօծ սիւներով ձեւացած, երկայնութիւնը հարիւր կանգուն, լայնութիւնը յիսուն. եւ այն գաւթին մէջ էր սեղան ողջակիզաց ըսուածը, այսինքն այն պղնձէ սեղանն որ ողջակէզներն ու զոհերը վրան կը բուռէին մորթելէն ետեւ ու ամբողջ կայրուէին։ Ժողովուրդը այն գաւթին մէջ կ'ժողովուէր աղօթք ընելու եւ զոհ մատուցանելու համար. իսկ վկայութեան խորանը միայն քահանաները կ'մտնէին խունկ ծխելու, բայց սրբութիւն սրբոց ըսուած տեղն միայն քահանայապետը կրնար մտնել, այն ալ տարին մէկ անգամ։

Այս ըսածներէս ալ կիմացուի որ վկայութեան խորանը շարժական տաճար կամ եկեղեցի մի էր Իսրայէլացւոց համար, եւ Աստուած կամեցեր էր որ նոքա այնպիսի առանձին սուրբ տեղ մը ունենան իրենց աստուածաշտուութեան պարտքը կատարելու։ Երբոր Տամբայ կընէին, քահանաներն ու Ղեւտացիները կհանէին տեղէն այն խորանը, կտանէին հետերնին. ու երբոր տեղ մը իջնային, բանակին մէջտեղը խորանը կհաստատէին, ու անոր չորս կողմը տասուերկու ցեղերը կարգաւ իրենց վրանները կընէին։

Աստուած կամեցաւ որ ժողովուրդը ոչ միայն մեծ պատկառանք ու մեծարանք մը ունենայ այն տեղոյն՝ ուր որ նոցա աղօթքը եւ զոհերը պիտի ընդունէր ու փառքը պիտի յայտնէր անոնց, հապա նաեւ անոր շինութեանը եւ զարդարանքին մասնակից լինելով՝ իւր երախտագիտութիւնն ու աստուածօտիութիւնը ցուցնէ։ Հրամայեց Մովսէսի ձեռքովն որ ամենայն մարդ սրտէն ի՛նչ որ բխի՝ ընծայ բերէ Աստուծոյ, ոսկի, արծաթ, պղինձ, բուրդ, ներկած մորթ, անփուտ փայտ, վարելու եղ,

խունկ, եւ այլն. ժողովուրդն ալ՝ արք եւ կանայք՝ զարմանալի եռանդով այնչափ նիւթ՝ այնչափ զարդարանք բերին դիզեցին Մովսէսի քովն որ Մովսէս հարկադրեցաւ քարոզել տալ ժողովրդեան որ դադրին նոր բան բերելէն, վասն զի չափէն աւելի էր արդէն բերուածը:

Այսպէս ահա երբոր ժողովրդեան մը սիրտը կշարժի բարեպաշտութեան գործ մը կատարելու, եւ մէկմէկու բարի օրինակէն աւելի ալ կվառի կըրբոքի այն գործը գլուխ հանելու, հարկ կլինի մինչեւ բռնի արգելուլ նոցա եռանդը: Եւ այս կերպով է որ մեր ազգին մէջ ալ այնքան հոյակապ եկեղեցիներ շինուեր ու զարդարուեր են ատենով, ու այժմ եւս կշինուին ու կզարդարուին, թէպէտ եւ առաջինէն շատ պակաս եռանդով:

Վկայութեան խորանին եւ անոր մէջի ամէն բաներուն ինչպէս եւ ինչ ձեւով շինուելիքը Աստուած ապսպրեր էր Մովսէսի. բայց գլխաւոր շինողն էր Բեւսելիէլ անունով մէկը, անոր ալ օգնական՝ Եղիաբը, երկուքն ալ բարեպաշտ, հանձարեղ ու հոգելից մարդիկ:

Խօսքերնիս շատ կերկրննար՝ թէ որ այստեղ մանրամասն կերպով պատմէինք նաեւ քահանայապետին ու քահանայից զգեստները, անոնց նիւթը, ձեւերը, զոհ՝ խունկ՝ եւ աղօթք մատուցանելու կերպերը, եւ այլն, որ տեղնիտեղը գրուած են աստուածաշնչին մէջ: Օրինակի համար՝ այստեղ միայն քահանայապետին զգեստները ստորագրեմք: Մարմնոյն վրայէն բեհեզէ (պիւրիւն-նիւկէ) կամ ազնիւ ու բարակ քթանէ շապի՛կ մը կհագնէր որ մինչեւ ոտքը կհասնէր. անոր վրայէն կապայի ձեւով կապոյտ հագուստ մը, որոյ վրայի շուրքէն բոժոժներ կամ մանր զանգակներ կախուած էին՝ նուա՛ն ծաղկի ձեւով բրդէ ծոպերու հետ խառնուած: Կապային վրայէն եփուղ անունով երկայն ու լայն գօտի մը կկապէր՝ ազնիւ լաթի վրայ բանած, որ մեր կրկնածալ ուրարին պէս՝ ուսերէն կիջնար ու մէջքին վրայ խաչածեւ կրկապուէր: Այն եփուղին երկու ուսերուն վրայ մէկմէկ ազնիւ քարեր կային՝ ամէն մէկուն վրայ Իսրայելացւոց վեց վեց ցեղին անունները գրուած: Նմանապէս եփուղին խաչածեւ կապուած տեղը քառակուրի հաստ լաթ մը կար գեղեցիկ բանուած:

քով, վրան տասուներկու զանազան գոհարներ, ամէն մէկուն վրայ ինըայեւացւոց մէկմէկ ցեղին անուըն գրուած. եւ այս զարդը կըսուէր բանակ դատաստանաց: Քահանայապետին թագը՝ քահանայից սաղաւարդէն անելի փառաւոր էր, բայց ձեւը որոշ չգիտցուիր. գլխաւոր տարբերութիւնը այս եղած կերեւնայ որ ճակտին վրայ ոսկիէ թիթեղ մը կար՝ դէպի ետեւը կապուած, եւ անոր վրայ գրուած էր, Սրբութիւն Տեառն: Ասոնք լսելով՝ հարկաւոր խորհրդածութիւնն որ պէտք է ընեմք՝ այս է որ ուրեմն Աստուծոյ հասոյ եւ ընդունելի բաներ են այն արտաքին զարդարանքները, հանդէսները, արարողութիւնները՝ որ մարդուս միտքը եւ սիրտը կշարժեն արժանաւոր պատիւ ու պատկառանք ցուցնելու աստուածաշտուութեան մէջ: Ուրեմն շատ կսխալին այն սուտ փիլիսոփաներն ու փրօթէսթաններն որ մտքերնին դրեր են թէ արարողութիւնները աւելորդ բաներ են, մանաւանդ թէ աւելորդապաշտութիւն կհամարին զանոնք: Նոցա այս մոլորութեանը դէմ ըսելու շատ բան կայ. բայց մեք բաւական համարիմք այսքանը միայն յիշեցընել ձեզի այստեղ, պատուական ժողովականք, որ աշխարհիս երեսը մէկ տեղ մը՝ մէկ ժամանակ մը եղած չէ որ մարդիկ կրօնք մը՝ հաւատք մը ունենան ու այն հաւատքը զանազան արարողութիւններ չունենայ. վասն զի մարդս իհոգւոյ եւ իմարմնոյ բաղադրուած լինելով՝ ամէն իւր հոգեղէն զգացմունքներն ալ դրսի ձեւերով կյայտնէ. ինչո՞ւ համար ուրեմն իւր աստուածապաշտութիւնն ու բարեպաշտութիւնն ալ պիտի չյայտնէ միաբանական աղօթքով, երկրպագութեամբ, երգեցողութեամբ, խունկ ծխելով, ճրագներ վառելով, զոյ եւ պատարագ մատուցանելով, ուխտեր ընելով, եւ այլն, երբոր այն արարողութիւնները օրինաւոր ու վաւերական կերպով դրուած ու հաստատուած են եկեղեցւոյ մէջ իսկզբանէ հետէ: Քրիստոս Տէրն մեր աստուածային բերնովն ըսած է Աւետարանին մէջ թէ «Հոգի է Աստուած, եւ երկրպագուաց նորա հոգւով եւ ճշմարտութեամբ պարտ է երկիրպագանել». բայց ասով չա՛րգիւր մարմնոյ երկրպագութիւնը եւ աստուածապաշտութեան արտաքին կարգերն ու արարողութիւնները, հապա կուզէ որ

գիտնամք թէ մեր աստուածապաշտութիւնը սրտանց ու հոգւով պիտի լինի, եւ ոչ թէ դրսուանց միայն, մարդկանց անքին երեւնալու համար, նիւթապէս եւ տգիտաբար: «...»
Երբոր վկայութեան խորանը մէջի ամէն սպաններովն ու զարդարանքներովը վերջացաւ, Մովսէս անոր նաւակատիքը կատարեց, եւ տասուերկու օր փասուերկու ցեղին գլխաւորները՝ զոհեր մատուցին առջելը՝ ողջակիզաց սեղանին վրայ: «...»

Այն տարւոյն ետքերը Մովսէսի աները Յոթոր առաւ բերնաւ նորա Սեպփովրա կիսն ու երկու որդիքը, Գերսամ եւ Եղիազար, եւ Մովսէս սիրով ու պատուով ընդունեցաւ զինքը: Երկրորդ օրը տեսաւ Յոթորն որ Մովսէս առաւօտէն մինչեւ իրիկունն ժողովրդեան դատաստանները կտրելու նստելով՝ չափէ դուրս կաշխատի. «Ինչ է այդ քու ըրածդ, ըսաւ. ինչո՞ւ համար դուն մինակ գլխով այդ անտանելի աշխատութիւնը վրադ առեր ես, որով թէ՛ դուն կչարչարուես», եւ թէ ժողովուրդը: Եկուր քեզի խրատ մը տամ; քայց դարձեալ դու գիտես, դուն դարձեալ Սատուոյ հրամանները ժողովրդեան իմացընողն ու պատուողն եղիր. քայց ժողովրդեան մէջէն ընտրէ զօրաւոր՝ այսինքն խօսքի տէր, աստուածապաշտ, արդարասէր եւ հպարտութեան թշնամի մարդիկ, անոնցմէ հազարապետներ, հարիւրապետներ, յիսնապետներ ու տասնապետներ որոշէ, որ ժողովրդեան դատաստանները նոքա տեսնեն միշտ, ու միայն երբոր մեծ բան մը պատահի՝ քեզի հարցընեն: Այսպէս որ ընես, դուն ալ կրնաս դիմանալ, Սատուած ալ քեզի ոյժ կուտայ, ժողովուրդն ալ գոհ կլինի»: Մովսէս մտիկ ըրաւ՝ աներոջը խօսքին. վասն զի ոչ ինքնահաւան էր, ոչ ուրիշի խորհուրդը արհամարհող, եւ ոչ իւր կամքն ու կարծիքը յամառութեամբ պաշտող, եւ այնուհետեւ աւելի հանգիստ կերպով իւր պաշտքն ու պաշտօնը կատարեց: — Յետոյ դարձաւ Յոթոր իրեն քաղաքը: «...»

«...»

«...»

76

0023390

2013

